

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА
ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Збірник матеріалів
X ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань,
присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора
Федоришина Бориса Олексійовича

Київ-2020

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України 6 травня 2020 року
(протокол №4)*

Рецензенти:

Е.О. Помиткін – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Л.О. Хомич – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів Х ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича / за ред. Н. В. Павлик. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. 147 с.

У збірнику матеріалів представлено праці психологів, педагогів, освітян-практиків з актуальних проблем сьогодення, зокрема: сучасної профорієнтації та нових тенденцій особистісно-професійного розвитку учнівської молоді; стратегій усвідомлення професійного покликання і способів самореалізації випускників закладів вищої освіти; розвитку психологічної готовності педагогічного персоналу до професійної діяльності в умовах Нової української школи; професійної адаптації та дезадаптації суб'єкта діяльності в кризових умовах життєдіяльності (війна, окупація, вимушене переселення, епідемічна загроза, карантин, а також інших питань, що були обговорені в процесі проведення Х ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича.

Адресовано педагогічним працівникам, науковцям, практичним психологам, соціальним педагогам, а також студентам, батькам, волонтерам.

ЗМІСТ

ФУНКЦІЇ І РОЛІ АНДРАГОГА В УМОВАХ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ. <i>Баніт О. В.</i>	5
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КАНАДІ: КРОСКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ. <i>Баранова Л. М.</i>	9
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ. <i>Берецька Є. І.</i>	12
ПРОФІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ В ІНТЕГРОВАНІХ УРОКАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ. <i>Білоус О. І.</i>	15
РОЛЬ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СПРИЯННІ ПРОФЕСІЙНІЙ АДАПТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. <i>Білошицький С. В., Мітягіна С. С.</i>	18
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ. <i>Ващенко Л. І.</i>	21
ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ ЯК КОНФЛІКТНА СИТУАЦІЯ. <i>Володченко М. А.</i>	24
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ. <i>Галонська Н. О.</i>	27
ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІТ-МЕНЕДЖЕРІВ. <i>Горетько Т. В.</i>	31
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ПІДВИЩЕНИМ РІВНЕМ ТРИВОЖНОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. <i>Дорофей С. В.</i>	34
ПСИХОЛОГО-УПРАВЛІНСЬКІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ПЕДАГОГІВ. <i>Дуткевич Т. В.</i>	38
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ СУБ'ЄКТОМ ВТРАТИ РОБОТИ. <i>Жуляк Н. В.</i>	42
ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ: АКТУАЛЬНІСТЬ В НАШ ЧАС ТА ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО. <i>Засць І. В.</i>	45
ФУНКЦІЇ КОУЧА, ФАСИЛІТАТОРА І МОДЕРАТОРА ПЕДАГОГА НУШ. <i>Іванова О. В.</i>	50
ЗАСОБИ ОНЛАЙН-КОНСУЛЬТУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ КАР'ЄРНОГО РАДНИКА. <i>Ігнатович О. М.</i>	54
ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ. <i>Калюжна Т. Г.</i>	57
ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ РОБОТИ З ТЕКСТОМ. <i>Кібзуй О. П., Попович Л. А., Татаурова С. А.</i>	59
ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛІТНІХ ОСІБ ТА ЇХНЯ ПРОФЕСІЙНА ЗАЙНЯТІСТЬ. <i>Коваленко О. Г.</i>	63
ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ ЛЮДИНИ ДО ДІЇ. <i>Кочерга О. В.</i>	66

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ. <i>Кравчук Л. В., Полякова О. В.</i>	70
ДІЯЛЬНІСТЬ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ З ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ. <i>Матвійчук О. Є.</i>	74
ВИХОВНІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ. <i>Охріменко З. В.</i>	78
НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА – НОВІ ВИМОГИ ДО СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА. <i>Павлик Н. В.</i>	82
СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ. <i>Павлюк В. Д.</i>	88
ЦІННІСНО-ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ. <i>Панчук Н. П.</i>	92
НОВІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВИЩОГО ПРОФЕСІЙНОГО УЧИЛИЩА №25 м. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ. <i>Пенделюк Н. П.</i>	95
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТАРШОКЛАСНИКІВ. <i>Піддячий М. І.</i>	99
ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІВ. <i>Піддячий В. М.</i>	103
ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНОГО РЕСУРСУ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВИХ УЧИТЕЛЬСЬКИХ РОЛЕЙ. <i>Радзімовська О. В.</i>	105
ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В РАННІЙ ЮНОСТІ. <i>Савицька О. В.</i>	108
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ. <i>Столяренко О. Б.</i>	111
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФОРМ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ. <i>Сиско Н. М.</i>	115
АДАПТИВНИЙ STEM-ПРОСТІР У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ. <i>Суховерхова О. П.</i>	118
РЕАДАПТАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ДО УМОВ ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ. <i>Федорчук В. М.</i>	120
КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ. <i>Федорчук В. В.</i>	123
КАР'ЄРНИЙ РАДНИК В ШКОЛІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. <i>Шевенко А. М.</i>	127
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ І АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. <i>Шкіренко О. В., Ясинська В. Д.</i>	130
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ. <i>Штенура А. П.</i>	134
ПОШУК ЕФЕКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. <i>Щербина В. М.</i>	137
АВТОРИ ЗБІРНИКА МАТЕРІАЛІВ	142

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ ЛЮДИНИ ДО ДІЇ

Кочерга О. В.

Людина в нових умовах діяльності, змінює звичні психофізіологічні адаптаційні налаштування і перезавантажує їх для реалізації нових викликів та завдань. Не осторонь цих змін є і професійна діяльність педагогів. Успішне створення та розбудова Нової української школи не може відбутись без трансформації професійної діяльності педагога для реалізації нових викликів та суспільних очікувань. Саме тому важливо зрозуміти витoki розвитку психологічної готовності педагогів до нових умов освітньої діяльності.

Безперечно це питання є складним і не має однозначних шляхів та рецептів для його успішного вирішення. Це обумовлюється складністю роботи в системі взаємодії «людина – людина» [4] найскладнішої за своєю багатофакторністю впливів (біологічних, фізіологічних, психофізіологічних, психологічних, соціальних), особливо в їх одночасному комбінаційному переплетінні задля досягнення ситуації успіху в продуктивній адаптаційній професійній діяльності педагога. Саме тому професійна діяльність педагога, актора, письменника, музиканта, художника... так складно «вписуються» в ті чи інші професійні «канони», стандарти, регламентовані правила чи «обов'язкові методичні лекала навчання чи виховання».

Витoki психологічної готовності на думку Я.А. Каменського [3] лежать в площині розуміння природи людини і мають враховувати її аспекти природовідповідності щодо логіки змін освітнього середовища та готовності його осягнути (відчути, емоційно осмислити, зрозуміти, прийняти, переосмислити) педагогами. Про це наголошував і К.Д. Ушинський [6] говорячи про генетичні, фізіологічні підґрунтя в освітній діяльності які мають свій вплив на психіку людини, через чутливість нервової системи, психомоторних систем, органів відчуттів, сприймання, пам'яті, почуттів, уяви, волі. Л.С. Виготський [1] вважав, що біологічні і соціальні фактори через інстинкти, емоції, увагу змінюють чутливість реакцій які істотно впливають на поведінку людини та її дії в ситуаціях нових викликів. Дослідження Д.М. Узнадзе [5] про різні сторони здібностей живих істот передбачати настання певних подій через зміну діапазону чутливості вказують на його важливу роль в творенні нової готовності в незвичних умовах дій. По суті відбувається перезавантаження та освоєння нових діапазонів чутливості для дії людини, які створюють іншу адаптивність. Але це не тільки

біологічне пристосування, це цілий комплекс психофізіологічних переналаштувань, які спонукають до дії процеси мислення, почуттів та уяви.

Тому говорячи про готовність людини до дії, вважаємо за необхідне звертати увагу не тільки на психологічні чи професійні аспекти її дії але і брати до уваги психофізіологічні механізми та їх стартовий аспект – чутливість (загальну всього організму, систем, конкретного органу). Саме тому розглянемо особливості роботи чутливості для встановлення рівноваги у взаємодії з внутрішнім і зовнішнім середовищем організму людини. Встановлено, що будь які зміни викликані новими обставинами це – руйнування на рівні психофізіологічних систем рівноваги і створення нових умов досягнення балансуєчої рівноваги в інших діапазонах дії їх чутливості (організму, систем, конкретного органу).

Дослідження діапазонів чутливості психофізіологічних систем в роботі вестибулярного апарату [3], в умовах психомоторної синхронізації з утримання рівноваги тіла людини вказують на вплив цих процесів та формування готовності створювати нові можливості дії в нових умовах. Чутливість рівноваги тіла це складний психофізіологічний феномен є не фігуральним для буття людини, а важливим аспектом для досягнення її успіху (адаптаційного фізіологічно і соціально). Отже чутливість рівноваги це реальне досягнення рівноваги як тілі так і психіці людини. Тому вважаємо, що якість роботи цих психофізіологічних систем людини впливає на становлення готовності до дії (фізіологічному, психологічному чи соціальному аспекті).

Вестибулярний апарат (парний орган) людини єдиний орган людського тіла який працює без жодної зупинки на перепочинок все життя контролюючи положення тіла в 3-D просторі. Його активність постійно стимулюється електричними імпульсами від різних частин м'язового каркасу тіла. Центр іннерваційної активності положення тіла людини розташовано в довгастому мозку його стовбурової частини. В довгастому мозку замикаються рефлекторні дуги рухових рефлексів: рефлексів положення тіла, зміни тонуусу шийних м'язів і тулуба; захисні, харчові, серцево-судинні рефлексии; дихальний центр. Інформація в довгастий мозок для опрацювання потрапляє з парного органу вестибулярного апарату за допомогою генерування електричних нервових імпульсів.

Вони в свою чергу запускають в дію не тільки означені рефлексии, але і спрямовують свої енергетичні потоки на активацію утворень ретикулярних формацій, які активізують роботу з підсилення проходження електричних імпульсів до вищих відділів мозку людини. Таким чином відбувається активізація в роботі відділів головного мозку, які відповідають за злагоджену роботу енергопотенціалу, психомоторики, мислення, почуттів, уяви людини. Іншими

словами чутливість забезпечення рівноваги тіла людини є універсальним механізмом впливу на зміну діапазону чутливості психофізіологічних систем людини в цілому організмі, окремих фізіологічних систем (серцево-судинної, кишково шлункової, дихальної...) та окремих органів (очі, слух, смак...).

Впливаючи на чутливість рівноваги тіла ми можемо цілеспрямовано стимулювати процеси готовності людини до дії та готувати шляхи її початкового розвитку. Важливо що цей вплив буде спиратись виключно на природовідповідність процесів та не порушить штучним втручанням гармонію психофізіологічних взаємодій в тілі та психіці людини. Інший бік справи цих процесів роботи з діапазоном вестибулярної чутливості дозволяє упереджувати негативні моменти та бути своєрідною «подушкою безпеки» для організму, та психіки людини в ситуаціях невизначеності. Тобто коли, для швидкого знаходження стану рівноваги психофізіологічних механізмів різних систем та забезпечення якісних відчуттів, сприймання і переробки чутливих імпульсів засобами мислення через початок процесів активізації уваги і поліпшення в перемиканні імпульсів які надходять, та контролю з обсягу їх переробки психофізіологічним системам людини потрібно встановити нові «координати» стану в ситуації його невизначеності та первинної стабілізації. Знайшовши «точку опору» для образного важеля психофізіологічних механізмів переробки нервових імпульсів, спершись на який можливо почати контролювати ситуацію рівноваги дій людини.

Педагоги набуваючи стану готовності (фізіологічної, психічної, соціальної) до освоєння нових дій мають розв'язувати ці непомітні складні психофізіологічні процеси забезпечення свого адекватного і стабільного стану взаємодії з новими викликами фізичного та ментального плану. Отже для успішного набуття нових психофізіологічних умов з налаштувань психологічної готовності необхідно розпочинати з стабілізації загальної чутливості тіла на рівні імпульсів які надходять. Тобто має відбутись їх урівноваження для можливості встановлення їх адекватності з метою зменшення похибок в оцінюванні їх потенційних загроз та моделюванні можливих викликів. За цих умов відбувається ретельна переробка нервових імпульсів та злагодження скритих резервних потенціалів психофізіологічних систем організму людини.

Отже вестибулярна чутливість людини є не тільки вузько спрямованою дією, що забезпечує синхронізацію виключно утримання вертикального положення її тіла. В умовах сьогодення це достатньо спрощений погляд, який спирається виключно на осмислення фізіологічного явища. Насправді маємо це явище переосмислювати в інших площинах його бачення. Насамперед воно має

спиратись на більш широкий контекст подій, які створюють умови для виникнення розгалуженого впливу своєї дії на процеси утворення якісних змін всієї психофізіологічної системи дій людини. Причому чутливість вестибулярної дії просторового положення тіла людини діє, як «відлуння» імпульсів чутливості рівноваги не зупиняючись проникаючи в інші відділи головного мозку, викликає народження імпульсів, усвідомлених дій її вищих психічних процесів мислення, почуттів та уяви.

Всі інноваційні процеси в яких активні дії людини потребують від неї особливих зусиль, змінюючи звичні для неї способи дії, осягнення подій, створення нових підходів. З точки зору психофізіологічного забезпечення реалізації для потреб людини це є досить енергозатратним і тому їй необхідно робити зусилля долаючи внутрішній опір (як і в народженні готовності). Тому враховуючи психофізіологічні механізми вестибулярної чутливості людини ми можемо спертись на них шляхом відповідних нескладних тренувань і забезпечити природні потенціали для створення успішного розвитку готовності педагога в фізіологічній, психологічній та соціальній площині.

Література

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва: «Педагогика-Пресс», 1996. – С. 19–94
2. Каменский Я. А. Великая Дидактика. М.: Наркомпрос, 1939. — 318 с.
3. Кочерга О. В., Хмелько В. В. Чутливість сенсорних систем в діях особистості учня. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». - Вип. 21. - Кн. 3. - Том III (77). С. 297-315.
4. Макаренко М. В., Савицький В. Л., Лизогуб В. С. Типологічні властивості вищих відділів центральної нервової системи і успішність льотного навчання. Вісник Черкаського університету. 2017. №1. С. 66–71
5. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологии установки. Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии им. Д. Н. Узнадзе. - Тбилиси : Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1961. — 210 с.
6. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 томах / Москва: «Педагогика», 1990. Т. 5 С.